

Затверджено науково-методичною
радою ЖДТУ
протокол від «__» _____ 20__ р. №__

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
для проведення практичних (семінарських) занять
з навчальної дисципліни
«ПРОФОРІЄНТАЦІЯ»
для студентів освітнього рівня «БАКАЛАВР»
денної форми навчання
спеціальності 051 «Економіка»
факультет економіки та менеджменту
кафедра управління персоналом та економіки праці

Розглянуто і рекомендовано
на засіданні кафедри управління
персоналом та економіки праці
протокол від «28» серпня 2018 р. № 1

Розробник: старший викладач кафедри управління персоналом та економіки
праці Суходольська А.С.

Житомир
2018 – 2019 н.р.

ЗМІСТ

Опис дисципліни	3
Тема 1. Профорієнтація як фактор формування трудового потенціалу та раціонального регулювання ринку праці	4
Тема 2. Профорієнтація: сутність, напрями, завдання, принципи організації	6
Тема 3. Система управління профорієнтацією в Україні	8
Тема 4. Основи професіографії	12
Тема 5. Професійна психодіагностика. Методи вивчення особистості з метою профорієнтації	15
Тема 6. Професійна інформація і професійна консультація, методи їх проведення	18
Тема 7. Професійний відбір кадрів	20
Тема 8. Професійна адаптація: сутність, види, зміст	22
Рекомендована література	25

ВСТУП

Метою викладання навчальної дисципліни «Профорієнтація» є формування у студентів системи знань з професійної орієнтації і компетенцій з надання допомоги у виборі професії або її зміни та проведення профвідбору.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Профорієнтація» є надання можливостей в оволодінні системою знань та набутті практичних навичок у сфері професійного самовизначення.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати: сутність профорієнтації як фактора формування трудового потенціалу та регулювання ринку праці; форми, функції та принципи профорієнтації; систему управління профорієнтаційною діяльністю; нормативно-правове забезпечення профорієнтації в Україні; основи професіографії; існуючі класифікації професій; вимоги професій по психофізіологічних якостей людини; зміст професіограм; процедуру розробки психограм; основи психодіагностики; психологічну структуру особистості; типологію людини і професій; методи професійної психодіагностики; структуру інтелекту; методику вимірювання інтелектуального потенціалу особистості; зміст профінформації та зарубижний досвід її проведення; зміст профконсультації та етичні принципи діяльності профконсультанта; психолого-педагогічні вимоги до проведення індивідуальних бесід; процедуру проведення професійного добору і професійного відбору; методи оцінювання персоналу та їх поєднання в процесі профвідбору; інноваційні технології проведення співбесіди; особливості профвідбору в зарубижних країнах; види професійної адаптації як напрямку профорієнтації; форми управління професійною адаптацією.

вміти: застосовувати сучасні технології проведення психодіагностичних досліджень обираючих професію (випускників шкіл, безробітних тощо) та претендентів на робочі місця (посади); проводити профдобір та профвідбір для професій, що потребують профвідбору; визначати професійну придатність людини; розробляти психологічні профілі особистості і професії, професіограм, персонограм, діаграм розвитку професійних компетенцій у працівника та їх значимості для посади; використовувати інноваційні технології проведення співбесіди; застосувати нетрадиційні методи профвідбору; проведення профвідбору за компетенціями працівника; вмпи поєднувати методи оцінювання персоналу в процесі профвідбору; проводити професійний кліринг; організувати управління професійною адаптацією.

Тема 1. Профорієнтація як фактор формування трудового потенціалу та раціонального регулювання ринку праці

Запитання для обговорення.

Мета, завдання, предмет і методологія вивчення науки «Професійна орієнтація».

Профорієнтація як фактор формування трудового потенціалу. Профорієнтація як галузь наукових досліджень, економічна дисципліна. Профорієнтація як галузь практичної діяльності.

Історія розвитку системи профорієнтації населення. Засновники профорієнтації як наукової системи і як галузі професійної діяльності. Особливості сучасного стану профорієнтаційної діяльності в зарубіжних країнах.

Ринок праці та профорієнтація: нові вимоги та завдання. Ринок праці як складова ринкової економіки. Фактори становлення ринку праці. Дослідження в науковій літературі впливу структурно-технологічних перебудов у господарюванні, структурних зрушень у зайнятості та фінансово-економічної кризи на профорієнтаційну діяльність.

Візуально-рефлексивна вправа «Хто я та чого хочу?»

Вправа важлива для образної рефлексії власного самовизначення та актуальної потреби професійних досягнень. Викладач пропонує студентам подумати та зобразити у вигляді малюнку себе на даний момент (це може бути не обов'язково зображення людини). Що це та де знаходиться? На що (на кого) схоже? Які кольори переважають? Яка це пора року? Час дня? Які чулі звуки? Запахи? Що кожен учасник відчуває? Бачить? Чує? Передчуває? Далі студентам пропонується візуалізувати образ себе у майбутньому. Також аналізуються відчуття та емоції від малюнку.

Після виконання вправи проводиться обмін враженнями та обговорення результатів візуалізації в групі.

Ділова гра «Чим мені краще займатися?»

На виконання ділової гри необхідно півгодини. Кожен студент протягом 5 хвилин записує на окремий аркуш 5-8 найбільш вагомих своїх захоплень, улюблених напрямків діяльності (те, що подобається робити). Наприклад, «читати», «подорожувати», «вирішувати складні завдання», «займатися спортом» тощо.

Студенти передають записи викладачу, який озвучує їх по черзі без оголошення прізвища студентів. Група намагається придумати найоптимальнішу професію, вид діяльності по записам для кожного студента. Роблять спроби вгадати, хто саме вказав свої вагомі риси.

В кінці при викладач підводить підсумки важливості правильного обрання професії та профорієнтації в цілому.

Тестові завдання для самоперевірки знань:

1. Професійна орієнтація розглядається як:

- галузь наукових знань;
- галузь наукових знань та практична діяльність;
- практична діяльність;
- специфічні знання та навички.

2. Які методи дослідження використовують у дисципліні «Професійна орієнтація»:

- графо-аналітичний;
- індукція;
- аналіз;
- всі відповіді вірні.

3. Синтез – це:

- метод дослідження, що полягає в уявному розчленовування цілого явища на складові частини більш прості, виділення окремих сторін, властивостей, зв'язків.
- метод переходу від знання окремих фактів до знання загальних закономірностей, суттєвих і необхідних зв'язків.

- в) метод дослідження, що полягає в уявному зєднанні окремих сторін, властивостей, зв'язків явища складного й осягнення цілого в його єдності.
- г) метод переходу від загальних пропозицій до приватних, ви вод нових істин з відомих з допомогою законів і правил логіки.
4. До предмету «Професійної орієнтації» належить:
- а) медичні протипоказання та показання за професією;
 - б) психофізіологічні та психологічні особливості трудової діяльності;
 - в) особистісні характеристики людини;
 - г) всі відповіді вірні.
5. Сутисть «Професійної орієнтації» полягає в тому, щоб допомогти людині обрати таку професію, яка:
- а) найбільше відповідає її потребам;
 - б) найбільше відповідає її здібностям;
 - в) найбільше відповідає потребам ринку;
 - г) всі відповіді вірні.
6. Який з методів дослідження не належить до специфічних?
- а) історико-логічний;
 - б) класифікаційно-аналітичний;
 - в) загальнонауковий;
 - г) історико-аналітичний.
7. Мета професійної орієнтації як навчальної дисципліни:
- а) врахування особистих характеристик кожного індивіда;
 - б) допомога у виборі відповідної професії;
 - в) формування системи знань з професійної орієнтації та компетенції з надання допомоги при виборі професії або її зміні;
 - г) використання трудового потенціалу.
8. Першу приватну організацію з надання професійно-орієнтаційних послуг населенню відкрив:
- а) Тейлор;
 - б) С. Томсон;
 - в) Ф. Парсонс;
 - г) А. Сміт.
9. Підвищення конкурентоспроможності на ринку праці відносять до:
- а) мети професійної орієнтації;
 - б) предмету професійної орієнтації;
 - в) об'єкту професійної орієнтації;
 - г) завдання професійної орієнтації.
10. В якій країні в 1849 р. було випущено праця «Руководство з вибору професії»:
- а) США;
 - б) Франція;
 - в) Італія;
 - г) Німеччина.

Тема 2. Профорієнтація: сутність, напрями, завдання, принципи організації

Запитання для обговорення

Об'єктивна необхідність узгодженості в системі «людина-професія-суспільство» (ЛПС). Вплив трансформаційних змін в економіці на структуру попиту професій. Поєднання людини і професії. Вибір виду трудової діяльності.

Сутність і напрями профорієнтації. Профорієнтація як засіб вирішення суперечностей у системі ЛПС. Наслідки порушення збалансованості в системі ЛПС. Огляд наукових праць щодо варіантів встановлення взаємовідповідності якостей людини і вимог професії.

Форми профорієнтаційної діяльності та їх взаємозв'язок.

Функції та принципи профорієнтації.

Візуально-рефлексивна вправа «Посада моєї мрії»

Виконання вправи передбачає приблизно 20 хвилин часу практичного заняття. Для участі в ній будуть необхідні кольорові олівці. Студентам пропонується намалювати посаду своєї мрії, зобразити робоче місце, керівника, можливо, колег і т.п. Після виконання малюнку ведеться дискусія стосовно його трактувань. Студенти обмінюються аркушами паперу з малюнками та обговорюють побачене. Що людина відчуває? Яка у неї самооцінка? Що прагне? Де і ким хоче працювати?

Ділова гра «Чи добре я орієнтуюся в світі професій?»

Для проведення ділової гри відводиться 20 хвилин. Навчальна група поділяється на 2 команди. Викладач називає цікаву назву професії, студенти намагаються найбільш повно вказати коло обов'язків, специфіку роботи на даній посаді.

Пропоновані професії:

- 1) коуч (бізнес-тренер);
- 2) стрінгер (журналіст-екстремал, який працює у зонах природних катастроф, під час воєнних дій, масових заворушеннях і т.д.);
- 3) пастижер (займається виготовленням з натурального волосся, а також штучних волокон, перук, борід, бакенбардів, вій, брів тощо);
- 4) хедхантер (менеджер з найму персоналу);
- 5) фромаж'є (дегустатор сиру).

Тестові завдання для самоперевірки знань:

1. До функцій професійної орієнтації не належить:
 - а) соціальна;
 - б) економічна;
 - в) інформаційна;
 - г) медико-фізіологічна.
2. У чому полягає суть психолого-педагогічної функції професійної орієнтації:
 - а) визнання свого соціального статусу;
 - б) виявлення схильностей, нахилів, здібностей;
 - в) своєчасне виявлення проблем зі здоров'ям;
 - г) ефективність освоєння професії.
3. До напрямів професійної орієнтації не належить:
 - а) професійна інформація;
 - б) професійна консультація;
 - в) професійна адаптація;
 - г) професійна рівність.
4. Яку систему розглядає професійна орієнтація:
 - а) людина-професія-суспільство;
 - б) людина-професія;
 - в) суспільство-людина-професія;
 - г) професія-суспільство.

5. В чому полягає суть поняття «професійна адаптація»?

- а) ознайомлення молоді з вимогами потрібних суспільству професій;
- б) формування у людини інтересів з урахуванням потреб суспільства;
- в) ефективне освоєння набутої професії в умовах нового трудового колективу;
- г) надання допомоги людині в оцінюванні своїх можливостей.

Тема 3. Система управління профорієнтацією в Україні

Запитання для обговорення.

Сутність і зміст системи управління профорієнтацією. Суб'єкти системи управління профорієнтацією. Об'єкти профорієнтаційної діяльності. Джерела фінансування профорієнтації. Напрями роботи з управління профорієнтацією в організації.

Нормативно-правове забезпечення профорієнтаційної діяльності в Україні. Законодавчі акти та керівні документи в системі управління профорієнтацією. Концепція державної системи професійної орієнтації населення.

Сучасний стан профорієнтації в Україні. Єдина технологія обслуговування населення (ЄТОНН) та Єдина інформаційно-аналітична система (ЄІАС).

Огляд наукових праць щодо зарубіжного досвіду управління профорієнтацією. Органи управління профорієнтацією в зарубіжних країнах.

Тестові завдання для самоперевірки знань:

- Система професійної орієнтації може бути:
 - лише централізована;
 - централізована та децентралізована;
 - лише децентралізована;
 - вірна відповідь відсутня.
- Система управління професійною орієнтацією – це:
 - безперервний та постійно відновлювальний процес;
 - ефективний та безперервний процес;
 - організований процес, що не відновлюється;
 - незапланований та постійно відновлювальний процес.
- До нормативно-правового забезпечення професійної орієнтації належить:
 - Закон України «Про загальнообов'язкове соціальне страхування»;
 - Закон України «Про зайнятість населення»;
 - Європейська соціальна хартія;
 - всі відповіді вірні.
- Децентралізована система професійної орієнтації характерна для:
 - США;
 - Німеччини;
 - Англії;
 - всі відповіді вірні.
- З організаційної точки зору система професійної профорієнтації – це:
 - безперервний і постійно відновлювальний процес, що охоплює законодавчі, планово-економічні, організаційні рішення, оціночні процедури, інформаційне забезпечення, які в сукупності спрямовані на надання допомоги населенню в виборі місця роботи і навчання;
 - ієрархічна сукупність органів, які забезпечують профорієнтаційну роботу;
 - обидві відповіді вірні;
 - вірна відповідь відсутня.

Візуально-рефлексивна вправа «Я у трудовому колективі»

Виконання даної вправи передбачає приблизно 20 хвилин часу семінарського заняття. Для участі в ній будуть необхідні кольорові олівці. Студентам пропонується намалювати своє бачення трудового колективу, керівника. Можливо, існують якісь зовнішні впливи на виконавця, які варто також зобразити. Після виконання малюнку ведеться дискусія стосовно його трактувань. Обговорюється, яким чином можна проводити таку практику при прийомі на роботу, впродовж робочого процесу у трудовому колективі. Студенти обмінюються аркушами паперу з малюнками та обговорюють побачене. Що людина відчуває? Яка у неї самооцінка? Що прагне? Які відносини у колективі? Що варто змінити для покращення профорієнтації?

ЖДТУ	Міністерство освіти і науки України Житомирський державний технологічний університет
------	---

Проходження профорієнтаційного тесту Є.А. Клімова

Пропонуємо увазі 20 пари тверджень. Прочитати обидва твердження, вибрати те, що максимально відповідає вашому запиту. Вибір повинен бути зроблено в кожній парі тверджень.

Дайте відповідь на запитання «Мені подобається . . .»

1а Доглядати за тваринами	1б Обслуговувати машини та пристрої
2а Допомогати хворим, лікувати їх	2б Складати таблиці, схеми, програми пристроїв
3а Спостерігати за якістю книжкових ілюстрацій, плакатів	3б Слідкувати за станом рослин
4а Обробляти матеріали (дерево, тканина тощо)	4б Доводити товари до споживача (торгувати, рекламувати)
5а Обговорювати науково-популярні книги, статті	5б Обговорювати художні книги
6а Вирощувати тварин, доглядати за ними	6б Тренувати однолітків (або молодших) у виконанні якихось дій (трудових, учбових, спортивних)
7а Копіювати зображення, налаштовувати музичні інструменти	7б Управляти будь-яким транспортом
8а Повідомляти, інформувати людей, проводити екскурсії	8б Художньо оформлювати виставки, готуватися до проведення концертів
9а Займатися ремонтом (одяг, оселя тощо)	9б Шукати та виправляти помилки в тексті, таблицях тощо
10а Лікувати тварин	10б Виконувати розрахунки, обчислення
11а Займатись розведенням нових видів рослин	11б Конструювати нові схеми та моделі промислових виробів
12а Розглядати спірні питання, пояснювати, мотивувати людей	12б Мати справу з кресленнями, схемами
13а Спостерігати, вивчати роботу гуртків творчості	13б Спостерігати та вивчати життя мікроорганізмів
14а Обслуговувати, налагоджувати медичні пристрої та апарати	14б Надавати людям будь-яку медичну допомогу
15а Складати точні описи, звіти за спостереженнями	15б Художньо описувати, зображати події
16а Виконувати лабораторні аналізи в лікарні	16б Здійснювати прийом, огляд пацієнтів, назначати їм лікування
17а Фарбувати або розписувати стіни приміщень, поверхні виробів	17б Здійснювати монтаж будівель, складання машин, пристроїв
18а Організовувати культурні заходи (екскурсії, виставки, концерти тощо)	18б Брати участь у концертах
19а Виготовляти деталі згідно креслень	19б Креслити, копіювати карти
20а Боротися з хворобами рослин	20б Працювати з оргтехнікою

Результати відповідей потрібно записати у таблицю:

Групи професій				
Людина-природа	Людина-техніка	Людина-людина	Людина-знакова система	Людина-художній образ
1а	1б	2а	2б	3а
3б	4а	4б	5а	5б
6а		6б		7а
	7б	8а		8б
	9а		9б	
10а			10б	
11а	11б	12а	12б	13а
13б	14а	14б	15а	15б
16а		16б		17а
	17б	18а		18б
	19а		19б	
20а			20б	

Результати тестування

Тепер підрахуйте, скільки варіантів Ви відзначили в кожному словнику. Там, де виявилось найбільше відповідей – ваша професійна сфера.

Людина - природа. Сюди входять професії, в яких людина має справу з різними явищами неживої і живої природи, наприклад біолог, географ, геолог, математик, фізик, хімік і інші професії, що відносяться до розряду природних наук.

Людина - техніка. У цю групу професій включені різні види трудової діяльності, в яких людина має справу з технікою, її використанням або конструюванням, наприклад професія інженера, оператора, машиніста, механізатора, зварювальника і т.п.

Людина - людина. Сюди включені всі види професій, які передбачають взаємодію людей, наприклад політик, релігія, педагогіка, психологія, медицина, торгівля, право.

Людина- знакова система. У цю групу включені професії, що стосуються створення, вивчення та використання різних знакових систем, наприклад лінгвістика, мови математичного програмування, способи графічного представлення результатів спостережень і т.п.

Людина - художній образ. Ця група професій є різні види художньо-творчої праці, наприклад література, музика, театр, образотворче мистецтво.

Тестові завдання для самоперевірки знань та підготовки до модульної контрольної роботи:

1. Профорієнтація – це:

а) це система заходів, спрямованих на виявлення особистісних особливостей, інтересів і здібностей у кожної людини для надання їй допомоги в усвідомленому виборі професії, найбільш відповідної її індивідуальним можливостям.

б) це системно-організаційний процес відтворення і ефективного використання людей як робочої сили.

в) не має правильної відповіді.

2. Предметом професійної орієнтації є:

а) сама людина як особистість;

б) фізичні і розумові навички і вміння;

в) психофізіологічні особливості трудової діяльності, особистісні характеристики професії та відповідність вимогам професії.

3. Методи професійної орієнтації поділяються на:

а) математичні і психофізіологічні;

б) загально-наукові і специфічні;

- в) правильна відповідь відсутня.
4. Головна задача професійної орієнтації полягає:
- а) в тому, щоб допомогти людині в освоєнні на робочому місці;
 - б) в тому, щоб допомогти людині обрати таку професію, яка якомога більше відповідає її потребам, схильностям та здібностям;
 - в) Обидва варіанти правильні.
5. Завдання професійної орієнтації в умовах ринкової економіки включає в себе:
- а) сприяння цілеспрямованого розвитку здібностей і талантів людини;
 - б) підвищення конкурентоспроможності на ринку праці;
 - в) всі відповіді правильні.
6. Ознаки відповідності людини вимогам професії:
- а) успішність, задоволеність трудовою діяльністю, мобілізованість;
 - б) задовільний стан здоров'я, оптимальні умови праці;
 - в) ваша відповідь _____.
7. Професійна консультація – це:
- а) надання людині перелік її слабких і сильних сторін після проходження відповідних тестів;
 - б) надання допомоги людині в оцінюванні своїх можливостей для різних видів трудової діяльності;
 - в) всі відповіді вірні.
8. Завдання професійної орієнтації полягають в:
- а) формуванні у людини інтересів з урахуванням потреб суспільства;
 - б) допомогти у виборі професії та виявити нахили та здібності людини;
 - в) всі відповіді вірні.
- 9) Функції професійної орієнтації розділяються на:
- а) соціальна, економічна, психолого-педагогічна, медико-фізіологічна;
 - б) соціальна, психологічна, аналітична, фізіологічна.
 - в) немає вірної відповіді.
10. Принципи професійної орієнтації поділяються на:
- а) компетентності, доступності;
 - б) рівність, конфіденційність, своєчасність;
 - в) всі відповіді вірні.

Тема 4. Основи професіографії**Запитання для обговорення.**

Поняття “професія” і “спеціальність”. Наукова полеміка щодо класифікації професій. Класифікація Є. Клімова. Карта світу професій (прогнозна мішень профконсультації). Державний класифікатор професій.

Вимоги професій до психофізіологічних якостей людини. Професії, що не ставлять особливих, підвищених вимог до психофізіологічних властивостей. Професії, що ставлять жорсткі вимоги до психофізіологічних функцій людини (професії за тимчасовим Переліком професій і спеціальностей, які вимагають професійного відбору).

Сутність професіографії. Професіограма та її структура. Види професіограм. Професіокарта. Психологічний профіль професії. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Складання професіограми за матеріалами спеціальних досліджень: аналіз виробничої документації, спостереження за працівником, моделювання трудового процесу, аналіз поведінки людини в екстремальних ситуаціях, алгоритмічний аналіз професії, експертне оцінювання.

Процедура розроблення психограми. Опитувальний лист американського психолога Отто Ліпмана. Метод узагальнень незалежних характеристик на основі Модифікованої карти особистості, розробленої К. Платоновим. Метод рангових матриць.

Тестові завдання для самоперевірки знань:

1. Професія – це ...

- а) комплекс знань, умінь і навичок необхідних для конкретного виду діяльності;
- б) широкий ряд трудової діяльності, який потребує певної сукупності теоретичних знань, умінь і навичок, що здобуваються в результаті загальної та спеціальної освіти.
- в) сукупність особливостей характеру діяльності працівника;
- г) правильна відповідь відсутня.

2. Спеціальність – це ...

- а) комплекс знань, умінь і навичок необхідних для конкретного виду діяльності;
- б) широкий ряд трудової діяльності, який потребує певної сукупності теоретичних знань, умінь і навичок, що здобуваються в результаті загальної та спеціальної освіти.
- в) сукупність особливостей характеру діяльності працівника;
- г) правильна відповідь відсутня.

3. За типом людських реакцій професії поділяють:

- а) фізична, розумова;
- б) кваліфікована, некваліфікована;
- в) та, що потребує особливої уваги і та, що не потребує особливої уваги;
- г) ручна, механізована.

4. За ступенем складності професії поділяють:

- а) фізична, розумова;
- б) кваліфікована, некваліфікована;
- в) та, що потребує особливої уваги і та, що не потребує особливої уваги;
- г) ручна, механізована.

5. Професіограма – це ...

- а) документ в якому надається стислий опис характеру діяльності працівника;
- б) паспорт професій в якому міститься систематизований опис конкретного виду трудової діяльності;
- в) всі відповіді вірні;
- г) правильна відповідь відсутня.

Тест психолога Джона Ломпена

Визначення психологічного стану співробітників для ефективної кадрової політики, профорієнтаційної роботи. Запропонуйте працівнику розглянути картинку. На ній 21 чоловічок і дерево. У кожного своє заняття, всі знаходяться в різних місцях, у них певний настрій. Який з чоловічків найбільш повно відображає Ваш внутрішній стан та настрій? Де і ким Ви себе бачите? Чому?

Ключ до тесту

Людина на малюнку під номером... означає:

№1, 3, 6, 7 – установка на подолання перешкод

№2, 11, 12, 18, 19 – настрої на товарицькість, дружню підтримку

№4 – стійкість положення (бажання домогтися успіхів, не долати труднощі)

№5 – стомленість, загальна слабкість, невеликий запас сил, сором'язливість

№8 – відстороненість від навчального процесу, відхід у себе

№9 – мотивація на розваги

№10, 15 – комфортний стан, нормальна адаптація

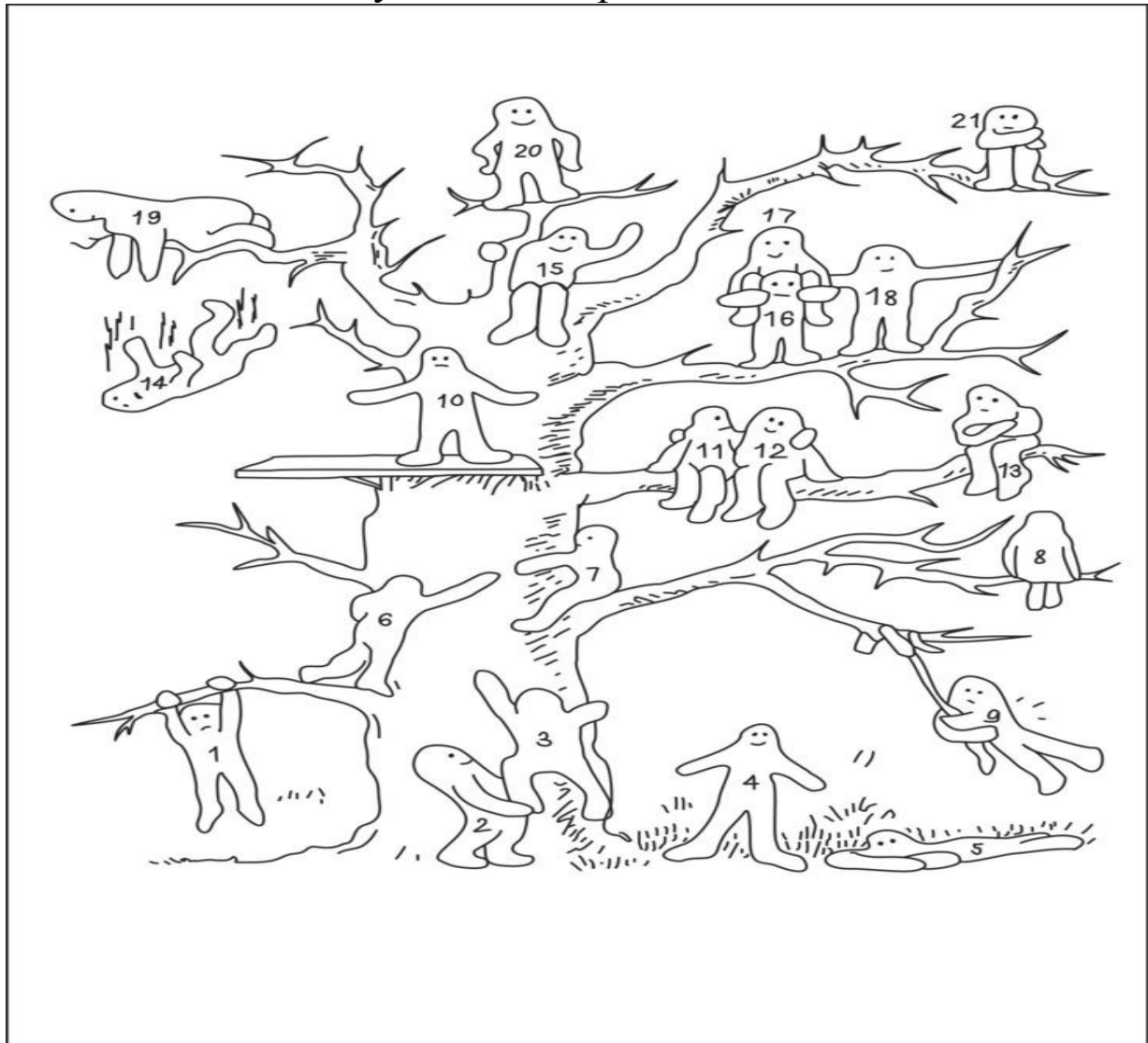
№13, 21 – відстороненість, замкнутість, тривожність

№14 – кризовий стан, «падіння в прірву»

№16 – необхідність підтримувати когось, що незадовільно впливає на внутрішній стан особи

№17 – нездатність самостійно впоратися з проблемами, що виникають

№20 – завишена самооцінка і установка на лідерство

Тема 5. Професійна психодіагностика. Методи вивчення особистості з метою профорієнтації

Запитання для обговорення.

Основи психодіагностики. Аналіз підходів різних авторів щодо вивчення інтелекту. Мультифакторна теорія інтелекту Е. Торндайка та Л. Терстоуна. Монофакторна теорія інтелекту Ч. Спірмена. Ієрархічна модель інтелекту Ф. Вернона. Теорія про співвідношення природного та набутого в інтелекті Р. Кеттела. Теорія генетичної передбачуваності інтелекту Г. Айзенка та С. Барта.

Психологічна структура особистості. Фактори формування психологічної структури особистості. Психологічний профіль особистості. Психологічний паспорт (генеральна персонорама). Робоча персонорама.

Основні типи загальних здібностей та типи нервової системи за І. Павловим. Врахування типів темпераменту при визначенні особливостей поведінки, діяльності та сплкування людини, у професійному самовизначенні, проведенні профвідбору.

Типологія людини і професії. Моделі вивчення особистості: типологічна, факторна, динамічна. Типи особистості за Дж. Холландом.

Огляд наукових праць з дослідження сутності характеру за конституціональною, функціональною та динамічною теоріями. Характер як стійке індивідуальне поєднання рис особистості.

Методи професійної психодіагностики. Об'єктивні методи. Суб'єктивні методи. Проективні методи.

Методи візуальної психодіагностики. Професійні компетенції як інтегративні поведінкові характеристики, що сприяють успіху в роботі. Поведінкові індикатори як ознаки компетенцій, що забезпечують необхідні вміння в складних ситуаціях. Фактори формування професійних компетенцій та дослідження їхніх ознак у фахівців.

Поняття «інтелект» та його структура. Інтелект як глобальна, комплексна, інтегративна здатність. Визначення інтелекту за Д. Векслером як узагальненої здатності індивіда до доцільної поведінки, раціонального мислення, ефективної взаємодії з навколишнім світом.

Вербальний і невербальний інтелект. Біоекологічна модель інтелекту С. Сесі та Д. Лі.

Вимірювання інтелектуального потенціалу особистості. Шкала Д. Векслера. Класифікація рівнів інтелекту за коефіцієнтом ІQ.

Психометрична модель інтелекту. Емоційний інтелект (EQ). Тест інтелектуального потенціалу особистості (ПП). Аналіз підходів різних авторів щодо вимірювання інтелекту.

Тест Холла для визначення рівня емоційного інтелекту.

Емоційний інтелект – здоність розуміти відносини особистості, що репрезентовані в емоціях, і керувати емоційною сферою на базі прийняття рішень

Інструкція:

В тесті вам будуть запропоновані висловлювання, які так чи інакше відображають різні аспекти вашого життя.

Повністю незгоден (-3 бали)

В основному незгоден (-2 бали)

Частково незгоден (-1 бал)

Частково згоден (+1 бал)

В основному згоден (+2 бала)

Повністю згоден (+3 бала)

Висловлювання

1. Для мене як негативні, так і позитивні емоції є джерелом знання про те, як робити вчинки в житті.

2. Негативні емоції допомагають мені зрозуміти, що я повинен змінити у своєму житті.

3. Я спокійний, коли відчуваю тиск з боку інших.
4. Я здатний спостерігати зміну своїх почуттів.
5. Коли необхідно, я можу бути спокійним і зосередженим, щоб діяти у відповідності до запитів життя.
6. Коли необхідно, я можу викликати в собі широкий спектр позитивних емоцій, таких як веселощі, радість, внутрішній підйом і гумор.
7. Я слідкую за тим, як я себе почувую.
8. Після того, як щось зіпсувало мені настрій, я можу легко оволодіти своїми почуттями.
9. Я здатний вислухати проблеми інших людей.
10. Я не зацікавлююсь негативних емоціях.
11. Я чуйний до емоційних потреб інших.
12. Я можу діяти на інших людей застокійливо.
13. Я можу заставити себе знову і знову встати передлицем перешкод.
14. Я намагаюсь підходити до життєвих проблем творчо.
15. Я адекватно реагую на настрій, спонукання і бажання інших людей.
16. Я можу легко входити в стан спокую, готовності і зосередженості.
17. Коли дозволяє час, я звертаюсь до своїх негативних почуттів і розбираюсь, в чому проблема.
18. Я здатний швидко застоксоватись після неочікуваного засмучення.
19. Знання моїх справжніх почуттів важливо для підтримки 'хорошої форми'.
20. Я добре розумію емоції інших людей, навіть коли вони не виявлені відкрито.
21. Я можу добре розпізнавати емоції за виразом обличчя.
22. Я можу легко відкинути негативні почуття, коли необхідно діяти.
23. Я добре схоплюю знаки у спілкуванні, які вказують на те, в чому інші потребують.
24. Люди вважають мене добрим знавцем переживань інших людей.
25. Люди, які усвідомлюють свої дійсні почуття, краще управляють своїм життям.
26. Я здатний покращити настрій інших людей.
27. Зі мною можна порадитися з питань відносин між людьми.
28. Я добре налаштовуюсь на емоції інших людей.
29. Я допомагаю іншим використовувати їх спонукання для досягнення особистих цілей.
30. Я можу легко відключитися від переживань і неприємностей.

ЖДТУ	Міністерство освіти і науки України Житомирський державний технологічний університет
------	---

Обробка й інтерпретація результатів

Шкала "емоційна обізнаність" – пункти 1, 2, 4, 17, 19, 25.

Шкала "управління своїми емоціями" – пункти 3, 7, 8, 10, 18, 30.

Шкала "самотивація" – пункти 5, 6, 13, 14, 16, 22.

Шкала "емпатія" – пункти 9, 11, 20, 21, 23, 28.

Шкала "розпізнавання емоцій інших людей" – пункти 12, 15, 24, 26, 27, 29.

Рівні парцального емоційного інтелекту у відповідності до знаку результатів. Якщо ваш тест набрав:

14 і більше – високий;

8-13 – середній;

7 і менше – низький.

Інтерактивний рівень емоційного інтелекту визначається за наступними кількісними показниками:

70 і більше – високий;

40-69 – середній;

39 і менше – низький.

Тема 6. Професійна інформація і професійна консультація, методи їх проведення

Запитання для обговорення.

Професійна інформація: її сутність і зміст. Функції спеціалістів з профінформації. Носії інформаційних матеріалів. Огляд наукових праць щодо інноваційних підходів у проведенні профінформаційної діяльності: профорієнтаційний інтернет-портал «Живи і працюй в Україні!», електронні пристрої (тач-скрини) у навчальних закладах.

Вивчення наукової літератури щодо зарубіжного досвіду проведення профінформації. Досвід Німеччини щодо роботи регіональних центрів профінформації (ЦІП).

Цілі, завдання та зміст професійної консультації. Форми профконсультації. Психодіагностичне дослідження властивостей людини. Застосування методу процентних рангів в обґрунтуванні можливого вибору професії.

Процедура встановлення оптимального співвідношення людини і професії. Професійний кліринг. Профдобір і профвідбір.

Етичні принципи діяльності профконсультанта.

Основні психолого-педагогічні вимоги до проведення індивідуальних бесід.

Тестові завдання для самоперевірки знань:

1. Професія – це:

- а) комплекс знань, умінь і навичок необхідних для конкретного виду діяльності у розрізі тої чи іншої професії;
- б) широкий і стійкий рід трудової діяльності, який потребує певної сукупності теоретичних знань, умінь і навичок, що здобуваються в результаті загальної та спеціальної освіти, практичного досвіду;
- в) обидва варіанти відповіді вірні;
- г) відсутня правильна відповідь.

2. Спеціальність – це:

- а) сукупності теоретичних знань, умінь і навичок, що здобуваються в результаті загальної та спеціальної освіти, практичного досвіду;
- б) комплекс знань, умінь і навичок необхідних для конкретного виду діяльності у розрізі тої чи іншої професії;
- в) обидва варіанта відповіді вірні;
- г) напрям діяльності суб'єкта господарювання.

3. Яке поняття має ширше значення, професія чи спеціальність:

- а) професія;
- б) спеціальність;
- в) між ними немає суттєвої різниці.

4. Залежно від об'єкта праці і видів діяльності, найбільш властивих людині, О. Ліпман поділяв професії на:

- а) ті, що передбачають справи з людьми, впливають на людей;
- б) ті, що мають відношення до неживої природи і для яких властиве спілкування з живою природою;
- в) обидва варіанта відповіді вірні;
- г) відсутня правильна відповідь.

5. Згідно тверджень К. П'орковський за рівнем інтелекту і типом уваги професії поділяються на:

- а) некваліфіковану працю;
- б) кваліфіковану працю;
- в) обидва варіанта відповіді вірні;
- г) просту і творчу.

6. За видами праці поділяють на:

- а) спеціалізовану і неспеціалізовану;
- б) розумову і фізичну;

в) творчу і наукову;

г) всі відповіді вірні.

7. Загалом всі ознаки праці поділяють на:

а) промислову, сільськогосподарську, транспортну;

б) торгівельну, педагогічну, юридичну;

в) обидва варіанти відповіді вірні;

г) відсутня правильна відповідь.

8. Залежно від предмета (об'єкта) праці всі види професійної діяльності поділяють на такі види як:

а) людина—природа, людина—техніка, людина—знакова система, людина—людина, людина—художній образ;

б) людина—суспільство, людина—інформаційні системи, людина—знакова система, людина—людина, людина—художній образ.

в) правильна відповідь відсутня;

г) всі відповіді вірні.

9. За метою праці кожен тип професії поділяється на такі класи, як:

а) гностична, перетворювальна, пошукова;

б) механізована, автоматизована, пошукова;

в) обидва варіанти відповіді вірні;

г) всі відповіді вірні.

10. За знаряддями праці виділяють такі групи професій, як:

а) гностична, перетворювальна, пошукова;

б) механізована, автоматизована, ручна;

в) правильна відповідь відсутня;

г) всі відповіді вірні.

Тема 7. Професійний відбір кадрів

Запитання для обговорення.

Сутність та основні характеристики профвідбору. Професійна готовність і професійна придатність. Рівні, типи та структура професійної придатності людини. Профвідбір за компетенціями. Види профвідбору та матеріали для його проведення.

Методи оцінювання персоналу та їх поєднання в процесі профвідбору. Методи оцінювання компетенцій. Діаграма значущості компетенцій для посади.

Сучасні технології проведення бесіди. Процедура (технологія) проведення співбесіди.

Інтерв'ю – гайд для структурованої співбесіди щодо виявлення компетенцій за «STAR-моделлю». Методи збирання інформації під час співбесіди.

Вивчення наукової літератури щодо особливостей профвідбору кадрів у зарубіжних країнах.

Оцінювальні центри та нетрадиційні методи профвідбору в США.

Профвідбір за компетенціями у Великій Британії. Національний класифікатор професійної кваліфікації (НККК). Визначення рівнів компетенцій за системою НККК.

Досвід японських і китайських фірм у галузі профвідбору.

Добір кадрів у Франції та Німеччині.

Характеристика відбору персоналу в Ізраїлі.

Психологічна вправа для самовизначення «Порада самому собі»

Студенти формують 3 команди. Кожній пропонують на вибір текст. Учасники читають текст та виписують кожен окремо по 20 слів, які найбільше подобаються. Потім із цих 20 слів обирають лише 6. Необхідно написати собі пораду, використовуючи всі слова у тексті. Чому, на Вашу думку, у всіх написані різні поради? На що вони вказують? Обговорюються разом із лектором результати та можливість проведення таких практик у профорієнтаційній роботі.

Текст № 1

Перш ніж покласти олівець у коробку, майстер відклав його вбік.

- Спіяль речей, які ти повинен знати, - сказав він олівцю, - перш ніж я відправлю тебе у світ. Завжди пам'ятай про них і ніколи не забувай, і тоді ти станеш кращим олівцем, який тільки може бути.

Перше: ти зможеш зробити багато великих справ, але лише в тому випадку, якщо ти дозволиш Комусь тримати тебе у Своїй руці.

Друге: ти будеш переживати хворобливе обточування час від часу, але це буде необхідним, щоб стати кращим (олівцем).

Третє: ти будеш здатний виправляти помилки, які ти робиш.

Четверте: твоя найбільш важлива частина буде завжди знаходитися всередині тебе.

П'яте: на якій би поверхні тебе не використовували, ти завжди повинен залишити свій слід.

Незалежно від твого стану, ти повинен продовжувати писати.

Олівець зрозумів і пообіцяв пам'ятати про це.

Він був поміщений у коробку, яку було направлено до людського серця.

Текст № 2

Якось професор філософії на своїй черговій лекції взяв п'ятилітрову склянку банку й наповнив її каменями, кожний з яких був не менше трьох сантиметрів у діаметрі. Після чого запитав студентів, чи повна банка?

Всі відповіли: так, повна. Тоді він відкрив банку горошку й висипав її вміст у більшу банку. Горошок зайняв вільне місце між каменями. Ще раз професор запитав студентів, чи повна банка? Всі відповіли: так. Тоді він взяв коробку з піском, і висипав її в банку. Природно, пісок зайняв повністю існуюче вільне місце. У черговий раз професор запитав студентів, чи повна банка? Відповіли: так, і цього разу однозначно, вона повна. Тоді з-під стола він дістав склянку із водою й вилив її в банку до останньої краплі, розмочивши пісок. Студенти засміялися. А зараз я хочу, щоб ви зрозуміли, що банка - це ваше життя. Каміні - це найважливіші речі вашого життя: родина, здоров'я, друзі, діти - все те, що необхідно, щоб ваше

життя залишалося повним навіть у випадку, якщо все інше втрапиться. Горошок - це речі, які особисто для вас стали важливими: робота, дім, автомобіль. Пісок - це все інше, дрібниці.

Якщо сточапку наповнити банку піском, не залишиться місця, де могли б розміститися горошок і камені. І такожу вашому житті, якщо витрачати увесь час і всю енергію на дрібниці, не залишається місця для найважливіших речей. Займайтеся тим, що вам приносить щастя: грайте з вашими дітьми, приділяйте час дружинам, зустрічайтеся із друзями. Завжди буде час, щоб попрацювати, зайнятися прибиранням будинку, полагодити й помити автомобіль. Займайтеся, насамперед, каменями, тобто найважливішими речами в житті; визначите ваші пріоритети: інше - це тільки пісок. Тоді одна студентка запитала професора, яке значення має вода? Професор посміхнувся.

- Я радий, що ви запитали мене про це. Я це зробив для того, щоб довести вам, що, як би не було ваше життя зайняте, завжди є трохи місця для дозвілля.

Текст № 3.

Ішов маленький їжачок по лісу, до дому підранок вертався. Іде собі тихеньку, виснажений, до мами хоче. Раптом шорсь як стукне по голівці. Їжачок злякався, у комок скрутився, як мама вчила. Сидить, тримпиль і що далі робити не знає. Та потім він знуdivся, вирішив все ж подивитись, хто ж це його так. Дістав носика, дивиться навкрузи, а нікого нема. Тоді підняв голову і побачив, що то бльчєнята прокинулись, маму будять, кудись кличуть, та так стрибають по дереву, що аж плочки із шишками падають. Тоді їжачок заспокоївся і пішов далі. Іде він, темно ще, а вгорі хтось цвірінкає. То пташенята, батьків своїх будять, кажуть кудись летити треба. Цього разу їжачок не сплявся, але і настрій в нього піднявся і стати вже не так хотів, бо ж друзі навколо прокидались. Йому тек хотілось от так, не самому а з сім'єю прокинутись і кудись піти. І як же йому було цікаво дізнатись, чому всі так поспішають... Їжачок подумав, подумав та вирішив. Побіг до дому, почуvidше, застав маму й тата, які щє не лягли, і покликав з собою.

Іти довелось не далеко, вийшли вони на краєчок лісу, там де вже зібралось багато жителів лісу, і маленьких і стареньких і дорослих і всі дивляться кудись, чи то на снопи в полі, чи то на пагорбок вдалині. Аж раптом небо стало змінювати колір. Із сірого воно стало бузковим, потім рожевим, а потім оранжево-жовтим. То сонечко прокидається. «Ог чого всі так чекали!» подумав маленький їжачок, який вперше бачив світанок, бо ж завжди в цей час стати лягав. «Оце диво!» І з тих пір, кожного ранку він разом з усією сім'єю ішов на край лісу і дивився на сонечко, яке своїм теплим промінням огортає землю.

Тестові завдання для самоперевірки знань:

1. За умовами праці існує чотири підгрупи професій такі, як:

а) з підвищеними вимогами до моральних якостей працівників;

б) з звичайними умовами роботи;

в) звичайні умови праці, з високим рівнем ризику, з високим рівнем психологічного навантаження, важкі умови праці;

г) вірна відповідь відсутня.

2. До фізичних якостей у рамках професії відносять такі, як:

а) сприйняття простору і часу, статистичних та рухомих предметів;

б) швидкість реакції, темп праці, координація рухів;

в) фізичний стан і особливості людини, гострота зору;

г) всі відповіді вірні.

3. До психо-сенсорних якостей у рамках професії відносять такі, як:

а) сприйняття простору і часу, статистичних та рухомих предметів;

б) швидкість реакції, темп праці, координація рухів;

в) фізичний стан і особливості людини, гострота зору;

г) всі відповіді вірні.

4. До психо-моторних якостей у рамках професії відносять такі, як:

а) сприйняття простору і часу, статистичних та рухомих предметів;

- б) швидкість реакції, темп праці, координація рухів;
в) фізичний стан і особливості людини, гострота зору;
г) всі відповіді вірні.
5. До психічних процесів у рамках професії відносять такі, як:
- а) стриманість, психологічна стриманість;
б) спрямованість, темперамент, характер, здібності особи;
в) швидкість реакції, темп праці, координація рухів;
г) всі відповіді вірні.
6. До психологічних якостей відносять такі, як:
- а) стриманість, психологічна стриманість;
б) спрямованість, темперамент, характер, здібності особи;
в) швидкість реакції, темп праці, координація рухів;
г) всі відповіді вірні.
7. Професіограма це:
- а) документ в якому надається стислий опис характеру діяльності праці в результаті умов його праці, індивідуальні якості які повинен мати прац;
б) своєрідний соціально-психологічний та соціально-економічний паспорт професій в якому міститься систематизований опис, конкретного виду трудової діяльності;
в) сукупність психо-фізіологічних та психологічних характеристик професій;
г) всі відповіді вірні.
8. Психограма – це:
- а) документ в якому надається стислий опис характеру діяльності праці в результаті умов його праці, індивідуальні якості які повинен мати прац;
б) своєрідний соціально-психологічний та соціально-економічний паспорт професій в якому міститься систематизований опис, конкретного виду трудової діяльності;
в) сукупність психо-фізіологічних та психологічних характеристик професій;
г) всі відповіді вірні.
9. Професіокарта – це:
- а) документ в якому надається стислий опис характеру діяльності праці в результаті умов його праці, індивідуальні якості які повинен мати працівник;
б) своєрідний соціально-психологічний та соціально-економічний паспорт професій в якому міститься систематизований опис, конкретного виду трудової діяльності;
в) сукупність психо-фізіологічних та психологічних характеристик професій;
г) всі відповіді вірні.
10. Повна професіограма містить у собі:
- а) повний опис умов трудової діяльності та вимог професії до людини;
б) психологічні вимоги до людини;
в) правильна відповідь відсутня;
г) всі відповіді вірні.

Тема 8. Професійна адаптація: сутність, види, зміст

Запитання для обговорення.

Наукова полеміка щодо сутності профадаптації та її видів.

Зміст і значення виробничої адаптації.

Організаційно-економічна адаптація.

Роль соціально-психологічної та рекреаційно-побутової адаптації.

Форми управління професійною адаптацією. Огляд наукових праць щодо Сучасні технології в навчанні та розвитку персоналу. Трансперсональний коучинг в системі формування компетенцій.

Тестові завдання для самоперевірки знань.

1. В якому столітті виникає психодіагностика:

- а) на початку XIX ст.;
- б) наприкінці XIX ст.;
- в) в середині XX ст.;
- г) вірна відповідь відсутня.

2. Особистість – це:

- а) це стійка сукупність психічних властивостей, системна якість індивіда яка формується в сумісній діяльності та спілкуванні;
- б) біологічна істота, яка наділена, на відміну від інших представників біологічних видів, свідомістю й мовою, здатністю працювати, оцінювати навколишній світ і активно його перетворювати;
- в) окремо взята людина як представник людського роду з усіма її психологічними, морально-етичними та психічними характеристиками. Індивід – це завжди один з багатьох, і він завжди знеособлений. У понятті «індивід» не фіксуються які-небудь особливі або одиничні властивості (біологічні, соціальні) людини, хоча вони, звичайно, присутні;
- г) всі відповіді вірні.

3. Індивід – це:

- а) це стійка сукупність психічних властивостей, системна якість індивіда яка формується в сумісній діяльності та спілкуванні;
- б) біологічна істота, яка наділена, на відміну від інших представників біологічних видів, свідомістю й мовою, здатністю працювати, оцінювати навколишній світ і активно його перетворювати;
- в) окремо взята людина як представник людського роду з усіма її психологічними, морально-етичними та психічними характеристиками. Індивід – це завжди один з багатьох, і він завжди знеособлений. У понятті «індивід» не фіксуються які-небудь особливі або одиничні властивості (біологічні, соціальні) людини, хоча вони, звичайно, присутні;
- г) всі відповіді вірні.

4. Характер – це:

- а) інтегрована якість психологічних властивостей, спрямованості, здібностей, емоційних і волевих властивостей;
- б) сукупність індивідуальних властивостей психіки; характеризує динаміку психічної діяльності;
- в) правильна відповідь відсутня;
- г) всі відповіді вірні.

5. Темперамент – це:

- а) інтегрована якість психологічних властивостей, спрямованості, здібностей, емоційних і волевих властивостей;
- б) сукупність індивідуальних властивостей психіки; характеризує динаміку психічної діяльності;
- в) правильна відповідь відсутня;
- г) всі відповіді вірні.

6 На які групи вчений О. Попов розділяв здібності людини:

а) низькі і середні;

б) хитрі;

в) всі варіанти відповіді вірні;

г) різкоступово-правильна відповідь.

7 Психологічна інформація — це:

а) система заходів з ознайомлення населення зі світом психології їхніми вимогами, умовами збільшення ступеня психологічної спрямованості особистості;

б) діяльність, яка спрямована на допомогу у виборі тої чи іншої професії;

в) вірна відповідь відсутня;

г) всі відповіді вірні.

8 Психологічна консультація — це:

а) система заходів з ознайомлення населення зі світом психології їхніми вимогами, умовами збільшення ступеня психологічної спрямованості особистості;

б) сумісна діяльність психолога та особи яка потребує допомоги у виборі і зміні психології на основі вивчення властивостей людини її бажань з врахуванням потреб ринку;

в) кілька варіантів відповіді вірні;

г) різкоступово-правильна відповідь.

9 Психологічний клінінг — це:

а) встановлення оптимального співвідношення людини і психології;

б) встановлення оптимального співвідношення вміння, навички, здібності — професія;

в) вірна відповідь відсутня;

г) всі відповіді вірні.

10 Функціональні зони психологічного інформвання поділяються на:

а) методичку, бібліотеку та систематизацію інформації;

б) зону творчих занять;

в) всі відповіді вірні;

г) робочу зону та зону відпочинку.

Рекомендована література

- Основна
1. Державний класифікатор професій ДК 003 - 2010.
 2. Концепція державної системи професійної орієнтації населення, затверджена Постановою КМ України від 17 вересня 2008 р. № 842 – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/842-2008%D0%BF>
 3. Конвенція про професійну орієнтацію та професійну підготовку в галузі розвитку людських ресурсів №142. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_057
 4. Гладкова ВМ. Профорієнтація : навч. посіб. / ВМ. Гладкова. – Львів : Новий Світ, 2007.
 5. Кожан Т.О. Професійна орієнтація. Навч. посібник. – К.: КНЕУ імені Василя Гетьмана, 2009. – 255 с.
 6. Боровський А. Б. Система методів професійної орієнтації: Навч.-метод. посіб. – Книга 1. Методики профорієнтаційної роботи (додавки) / А. Боровський, Т. М. Потапенко, Г. В. Шкіль. – К.: МАУП, 1993. – 164 с.
 7. Конспект профорієнтаційного заняття «Професії майбутнього»: наук.-практ. реком./ ЛМ. Катченко, Н.В. Савченко, Н.В. Орлікова, Н.В. Балашова, Л.І. Ліпвінчук, О.В. Грамма. – К.: ІПК ДСЗУ, 2017. – 35 с. – Режим доступу: <https://www.dcz.gov.ua/publikaciya/konspekt-proforientacijnogo-zanyattya-profesiyi-maybutnogo-2017>
 8. Корольчук М.С. Теорія і практика професійного психологічного відбору: навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. / М.С. Корольчук, В.М. Крайнюк. – К.: Нікантер, 2006. – 536 с.
 9. Основи професіографії: Навч. посіб. – К.: МАУП, 1997. – 148 с.
 10. Путівник профорієнтації : наук. - практ. реком. / Н.Г. Джишчарадзе, Л.І. Ліпвінчук, Н.В. Савченко, Н.В. Орлікова, Н.В. Балашова, О.В. Грамма, М.В. Богуслав. – К.: ІПК ДСЗУ, 2018. – 43 с. – Режим доступу: <https://www.dcz.gov.ua/publikaciya/putivnyk-proforientaciyi-2018>
- Додаткова
11. Закон України «Про зайнятість населення» статті 7, 32, 33
 12. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 04.07.2018 р. № 469-р «Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції державної системи професійної орієнтації населення»
 13. Наказ Міністерства соціальної політики України від 03.01.2013 № 2 «Про затвердження Порядку надання територіальними органами центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції, послуг з професійної орієнтації осіб»
 14. Блінов О. А. Психологія праці: Курс лекцій. – К.: КіМУ, 2009. – 269 с.
 15. Віпковська О.І. Професійне самовизначення особистості і практичні аспекти професійної консультації / О.І. Віпковська. - К.: Наук. світ, 2001. - С. 64-74.
 16. Гончарова Н.О. Основи професійної орієнтації / За ред. В.Ф. Моргуна. Навчальний посібник. – К.: Видавничий Дім "Слово", 2010. – 168 с.
 17. Гончарова Н.О. Основи вибору професії : консультативний тренінг / Н.О. Гончарова / за ред. В.Ф. Моргуна. – Полтава : АСМІ, 2007. - 48 с.
 18. Климів Е. А. Як обирати професію. – 2-ге вид., доп. і переробл. – К.: Просвіта, 1990. – 159 с.
 19. Маклаков А.Г. Профессиональный психологический отбор персонала.: Учеб. для вузов. – СПб.: Питер, 2008.
 20. Методи психодіагностики в системі професійної консультації безробітних / Метод. посібник Кн. 1.2. – К.: Наук.-метод. центр ІПК ДСЗУ, 2000.
 21. Методи психодіагностики в системі професійної консультації безробітних / Метод. посібник Кн. 3. – К.: Наук.-метод. центр ІПК ДСЗУ, 2002.

ЖДТУ	Міністерство освіти і науки України Житомирський державний технологічний університет
------	---

22. Про затвердження Концепції державної системи професійної орієнтації населення: Постанова КМУ України від 17.09.2008 р. №842// Урядовий кур'єр. – 2008. – №182.
23. Про тимчасовий Перелік професій та спеціальностей, що вимагають професійного відбору // Зб. нормат., інструкт. та метод. матеріалів з питань проф. орієнтації незайнятого населення та інших категорій громадян. – К.: ДЗ; Ін-т підготовки кадрів ДСЗ, 1997.
24. Професії майбутнього : аналіт. записка / [Джинчаралве Н.Г., Мар'яненко Г.І., Орлікова Н.В.]; за заг. ред. Р.В. Войтович. – К. : ПК ДСЗУ, 2018. – 24 с. – Режим доступу: <https://www.dcz.gov.ua/publikaciya/analitychna-zapyska-profesiyi-maybutnogo-2018>
25. Сиявський В. В. Професіограми і психограми робітничих професій: [метод. посіб. / В. В. Сиявський, Д. В. Гоменок]; АПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих, Навч.-наук. центр проф.-техн. освіти. – К. : Київ. Русь, 2008. – 77 с.

Інформаційні ресурси в Інтернет

1. Класифікатор професій ДК 003:2010. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.dk003.com/>
2. <http://www.management.com.ua/him/> – вітчизняний інтернет-портал для управлінців, розділ «І Персонал» наповнюється статтями та матеріалами для практичного застосування у HR-менеджменті.
3. <http://www.hrdliga.com/> – спільнота кадровиків і фахівців з управління персоналом – новини, статті, журнал «Менеджер по персоналу».
4. <http://profi.dcz.gov.ua/tests/> – Державна служба зайнятості – Платформа профорієнтації та розвитку кар'єри.
5. <https://www.dcz.gov.ua/storinka/profesiynna-oriyentaciya> – Державна служба зайнятості – Професійна орієнтація.
6. <http://www.ukrstat.gov.ua/> - Державна служба статистики України.
7. <http://zakon.rada.gov.ua/> – Законодавство України